

**CRNA GORA
ZAVOD ZA ŠKOLSTVO**

Predmetni program

ISTORIJA

VI, VII, VIII i IX razred osnovne škole

Podgorica, 2013.

Predmetni program
Istorija za VI, VII, VIII i IX razred osnovne škole

Izdavač: Zavod za školstvo
Urednik: Pavle Goranović
Lektura: dr Adnan Čirgić i Jelena Šušanj

Tehnička priprema:

Dizajn korica:

Štampa:

Tiraž:

Podgorica, 2013.

Nacionalni savjet za obrazovanje na 23. sednici održanoj 9. jula 2013. godine utvrdio je izmjene predmetnoga programa **ISTORIJA** za VI, VII, VIII i IX razred osnovne škole.

SADRŽAJ

1.Naziv predmetnog programa.....	4
2.Određenje predmetnog programa	4
3.Opšti ciljevi predmetnog programa	5
4.Sadržaji i operativni ciljevi predmetnog programa	5
5.Didaktičke preporuke.....	24
6.Korelacija među predmetima	25
7.Standardi znanja	25
8.Načini provjere znanja i stručne osposobljenosti	37
9.Resursi za realizaciju	38
10.Profil i stručna sprema nastavnika/ca i stručnih saradnika/ca	41

1. NAZIV PREDMETNOGA PROGRAMA: ISTORIJA

2. ODREĐENJE PREDMETNOGA PROGRAMA

a) Položaj, priroda i namjena predmetnoga programa

Istorija je u osnovnoj školi opšteobrazovni predmet, koji uz Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost i Geografiju pripada grupi nacionalnih disciplina. Istorija se u osnovnoj školi izučava od VI do IX razreda. Kao nastavni predmet podrazumijeva odabranu količinu istorijskoga znanja prilagođenu uzrastu učenika/učenica i njihovim razvojnim sposobnostima.

U domenu obrazovanja Istorija svojim sadržajima omogućava učenicima/učenicama da se upoznaju sa svim značajnijim društvenim procesima i događajima koji su uticali na razvitak civilizacije, čime direktno doprinosi razvoju njihove opšte kulture. Time se ostvaruje ne samo usvajanje osnovnih pojmova vezanih za prošlost ljudskoga društva, već i omogućava lakše razumijevanje savremenih procesa i događaja.

U vaspitnom procesu Istorija ima primaran značaj u formiranju nacionalnoga identiteta i razvoja ličnosti. Čitanje istorijskih tekstova praćeno je intenzivnim emocijama koje utiču na formiranje sentimentata – patriotizma, ošecanja časti, lojalnosti i nacionalne svijesti. Osim toga, Istorija doprinosi i razbijanju određenih predrasuda prema pojedinim narodima, rasama i vjerskim grupama, što je preduslov za konstituisanje društava zasnovanih na demokratskim principima.

Napomena: Međupredmetne oblasti/teme su obavezne u svim nastavnim predmetima i nastavnici su obavezni da ih ostvaruju.

Međupredmetne oblasti/teme su sadržaji koji omogućavaju da se u opšteobrazovni kurikulum uključe određeni ciljevi i sadržaji obrazovanja koji nijesu dio formalnih disciplina ili pojedinih predmeta, ili koji su po strukturi interdisciplinarni. Ovi sadržaji doprinose integrativnom pristupu opšteg obrazovanja i u većoj mjeri povezuju sadržaje pojedinih predmeta.

b) Broj časova po godinama obrazovanja

Razred	Osnovna
VI	54 (45+6+3)
VII	54 (45+6+3)
VIII	72 (60+8+4)
IX	64 (54+6+4)
Ukupno	244 (204+26+14)

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA

Pored usvajanja shvatanja o razvitku ljudskoga društva do kojih je istorijska nauka došla koristeći se naučnim metodama, nastava istorije ima za cilj da:

- učenik/učenica usvoji osnovna znanja o istoriji kao nauci i nastavnom predmetu
- učenik/učenica razvije sposobnost razumijevanja istorijskoga vremena, prostora i upotrebe istorijske literature i terminologije
- afirmiše se sadržaj iz nacionalne istorije kojim se kod učenika/učenice ostvaruje razvoj nacionalnoga identiteta i svijesti o pripadnosti državnoj zajednici
- učenik/učenica razvije sposobnost kritičkoga i istorijskoga mišljenja i logičkoga zaključivanja
- utiče na formiranje ličnosti učenika/učenice, oslobođene od netrpeljivosti, ksenofobije, predrasuda i nacionalističkih ideala te da učenike/učenice usmjeri ka njegovanju demokratskih oblika ponašanja, vjerske i nacionalne tolerancije
- osposobi učenika/učenicu za proces permanentnoga obrazovanja
- da zainteresuje učenika/učenicu za proučavanje prošlosti, da ga/je uči otvorenosti proučavanja drugih kultura, različitih mišljenja i iznošenju argumenata i da ga/je motiviše za izučavanje nacionalne istorije.

4. SADRŽAJI I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOGA PROGRAMA

Operativni ciljevi proizilaze iz opštih ciljeva i usmjereni su na učenike/učenice. Pokazuju što učenik/učenica treba da nauči, sazna, postigne, može da uradi. Objedinjuju sadržajne (pojmovi, principi, zakonitosti) i procesne ciljeve (razne kognitivne i komunikacijske sposobnosti i kompetencije) i služe kao osnova za definisanje standarda znanja. Predložene aktivnosti proizilaze iz postavljenih ciljeva i upućuju na procese i radnje putem kojih učenik/učenica ostvaruje cilj. Predstavljaju smjernice, a ne striktna uputstva za nastavnike/nastavnice. Kolona „Pojmovi i sadržaji“ predstavlja otvoren izbor za realizaciju predviđenih ciljeva i aktivnosti. U skladu s mogućnostima i zahtjevima učenika/učenica, nastavnik/nastavnica je slobodan/slobodna da kolonu dopuni ili skрати u obimu koji neće ugrožavati mogućnost sticanja kompetencija prema postavljenim standardima znanja. Kolona „Korelacije“ predstavlja uputstva i preporuke za ostvarivanje funkcionalne saradnje iz predmetnih oblasti u kojima je moguće napraviti logičku vezu i preplitanje od koristi za savladavanje nastavnih jedinica. Nastavnicima/nastavnicama je ostavljena mogućnost da i sami/same upisuju ostvareni stepen povezanosti s ostalim predmetima i temama iz lokalne istorije, nastavnim sadržajima za koje smatraju da im mogu biti od važnosti u sprovođenju nastavne prakse.

VI razred**Tema: UVOD U ISTORIJU**

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
Učenik/učenica treba da: <ul style="list-style-type: none"> - upozna pojam i predmet istorije - zna da predstavi istoriju kao realni vremenski tok događaja - upozna pojam i različite istorijske izvore i zna da navede kako na osnovu njih saznajemo o prošlosti - zna da opiše podjelu istorijskih epoha - zna da razlikuje načine računanja vremena i vremenske kategorije (godina, decenija, vijek, milenijum, prije nove ere, nova era). 	Učenici/učenice: <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - slušaju izlaganje datih sadržaja i bilježe bitno - sakupljaju slikovni materijal o različitim istorijskim periodima, razvrstavaju ga po hronološkome redosljedu i prave panoe - na traci vremena vježbaju snalaženje u vremenu i vremenske kategorije, prevođenje jedne u drugu. 	Istorija (povijest), vijek, era; hronologija; datum; hronika; istorijski izvori	Matematika: mjerjenje, jedinica mjere za vrijeme

Didaktička uputstva

Nastavnicima/nastavnicama se sugeriše da na početku izučavanja istorije naprave opširan uvod da bi učenicima/učenicama na što pristupačniji i raznovrsniji način objasnili/objasnile što je istorija, prirodu njezina predmeta, da na primjerima opišu posao istoričara, a zatim da uvedu decu u pojam istorijskih izvora, tj. načine dolaska do istorijske istine. Nastavnici/nastavnice treba učenicima/učenicama da skrenu pažnju na specifičnosti predmeta (neponovljivost, jedinstvenost događaja, nesigurnost dobijenih podataka...). Učeniku/učenici treba objasniti da on/ona lično pripada istoriji i da sve što mu/joj se dešavalo od najranijeg djetinjstva jesu događaji, tj. prilozi za njegovu/njenu ličnu istoriju.

Brojni su načini da učenici/učenice dođu do poimanja istorijskih izvora. Jedan od njih je proučavanje porodične istorije, prikupljanje podataka o precima, poslije čega će učenici/učenice shvatiti kako istoričari/istoričarke dolaze do podataka i što sve može biti istorijski izvor. U tom se cilju učenici/učenice podstiču na pravljenje albuma o porodičnoj istoriji, pravljenju rodoslova.

Učenicima/učenicama treba postupno naglašavati da su se ljudi dogovorili da proteklo vrijeme obilježavaju brojevima i da su tako nastali datumi; da su osmišljeni da bismo lakše shvatili prošlost i da je to za potrebe ljudi.

Nastavnicima/nastavnicama se preporučuje da upotrebom različitih metoda rada, kombinacijom frontalne nastave („predavanje“, izlaganje) s aktivnim metodama učenike/učenice uvode u samostalan rad. Modeli interaktivne nastave naročito su pogodni za rad s učenicima/učenicama nižih razreda. U

ovom tipu rada povećan je stepen misaone i praktične aktivnosti dece u nastavnoj situaciji, a u edukativnom smislu riječ je o aktivnostima koje imaju cilj da obrazuju decu, utiču na njihova saznanja i intelektualni razvoj kroz istraživanje, eksperiment, interakciju s objektima i vršnjacima/vršnjakinjama.

Predložimo moguće interaktivne načine rada:

“Lična priča”

Učenik/učenica ili nastavnik/nastavnica izlaže u razredu ličnu priču ili istoriju, priču iz ličnoga iskustva koju karakteriše konflikt, izazov ili otkriće. Zajednički se definiše i eksplicira osnovni problem koji se povodom te priče diskutuje, razmatraju se dileme, postavljaju pitanja, analizira splet okolnosti i način reagovanja na njih. Ovaj tip analize dobra je vježba za izdvajanje bitnog od nebitnog, za razlikovanje činjenica od njihova doživljavanja i interpretiranja, dobra vježba intelektualne i socijalne decentracije (kako je neko dospio u određenu situaciju, zašto mu/joj se to dogodilo, što je sve mogao/mogla učiniti, kako je mogao/mogla reagovati, kako je reagovao/reagovala, zašto je to izabrao/izabrala, što bih ja na njegovu/njezinu mjestu, koji odgovori na situaciju su vjerovatniji, a koji manje vjerovatni i zašto itd.) i proširivanje ličnoga iskustva kroz mentalnu obradu događaja s kojim ranije nijesmo imali iskustva.

“Vremenske linije”

Učenici/učenice dobijaju na karticama razne događaje koje treba da poređaju po starosti. Kad završe rad unutar grupe (mogu raditi u parovima ili manjim grupama), jedna grupa smješta na zajedničku vremensku liniju najstariji događaj od onih koje je ona dobila ispisane na karticama, a sve druge kontrolišu svoje kartice i interveniše ako imaju događaj stariji od ponuđenoga. Za svaku novu karticu ponavlja se procedura kombinovanja događaja svih grupa po starini. Ako se ne slože oko toga čiji je događaj stariji, otvara se uzajamna diskusija, nastavnik/nastavnica pomaže, prvo, samo nuđenjem ključa kako da se riješi koji je događaj stariji, a деца sama rješavaju problem. Ako to nije dovoljna pomoć deci da tačno riješe problem, onda nastavnik/nastavnica postupno povećava svoju pomoć (dodaje nove informacije, objašnjava nešto što nije dobro shvaćeno, podseća na podatak koji nedostaje i sl.). Neki od događaja na karticama mogu biti iz istoga perioda.

U okviru slobodnoga dijela programa potencirati upoznavanje kulturno-istorijskih spomenika u Crnoj Gori i posebno lokalnoj zajednici, da bi učenici/učenice na praktičnim primjerima lakše shvatili teorijska znanja i pripadnost grčkoj i rimskoj civilizaciji prostora na kome žive. To ostvarivati obilascima, pravljenjem referata, crtanjem istorijskih karata, izradom hronoloških tablica i sl.

Tema: PRAISTORIJA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
Učenik/učenica treba da: <ul style="list-style-type: none"> - zna što je praistorija i na koja se razdoblja dijeli - ima predstavu o životu i kulturi ljudi kamenoga i metalnoga doba - shvati nastanak rodovske zajednice – 	Učenici/učenice: <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - rade s trakom vremena i na njoj određuju praistorijska razdoblja - pojašnjavaju pojmove roda, bratstva i plemena 	Praistorija, kameno doba (paleolit, mezolit, neolit), metalno doba (bakarno, bronzano, željezno doba), horda; rod; pleme; matrijarhat; patrijarhat; Crvena stijena (Petrovići – Nikšić), Odmut	Likovna kultura: crtanje, vajanje, materijali, tehnika

<ul style="list-style-type: none"> rod, bratstvo, pleme, - zna o praistoriji na tlu današnje Crne Gore - upozna se s postojanjem brojnih praistorijskih lokaliteta u Crnoj Gori. 	<ul style="list-style-type: none"> - analiziraju karte praistorijskih nalazišta u Crnoj Gori - rade referat o praistorijskim nalazištima u lokalnoj sredini. 	(Piva), Berankrš (Berane), Međeđa glava (Podgorica), pećina u Lipcima kod Risna	
---	--	---	--

Didaktička uputstva

Prilikom realizacije ove teme može se koristiti predloženi način interaktivne nastave.

Rangiranje (sređivanje, ređanje, klasifikacija) – pomaže učenicima/učenicama da shvate što su prioriteta, kakav je odnos među pojavama, što će pripada, kao i da razviju sposobnost klasifikovanja i kategorisanja pojava.

Tema: STARI ISTOK

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna o Starome istoku kao kolijevci civilizacije - na karti opiše područja Starog istoka: Mesopotamiju, Anatolija, Persija, Levant, Egipat - zna o dostignućima kulture i nauke naroda s područja Staroga istoka: - upozna nastanak države i privredu starog Egipta. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - slušaju izlaganje datih sadržaja i bilježe bitno - ponavljaju izloženo i povezuju s poznatim - posmatraju geografsku kartu i traže područja Starog istoka - analiziraju slikovni materijal iz raznih elemenata kulture Starog istoka - analiziraju stečena znanja o društvenoj podjeli u društvima Starog istoka i staleškoj organizaciji - na slikovnom materijalu uočavaju različite vrste pisma, utvrđuju materijale na kojima se pisalo i upoređuju s današnjim - prikupljaju ilustrativni materijal, zanimljivosti s interneta o karakterističnim kulturnim dostignućima naroda Starog istoka, 	<p>Stari istok; poljoprivreda, pismo, točak, vlade, zakonici, carstva, građevinarstvo, astronomija, matematika, književnost, vajarstvo, nauka, civilizacija, mitologija, carstvo, faraon; piramida; hram; hijeroglifi; feničansko pismo, politeizam; kultura</p>	<p>Likovna kultura: crtanje, vajarstvo, materijali, tehnika</p>

klasifikuju i prave panoe.

Didaktička uputstva

Prilikom realizacije ove teme nastavniku/nastavnici se sugeriše da aktivira učenike/učenice na povezivanje prethodnih znanja i iskustava s novim sadržajima; da otkrivaju uzročno-posljedične veze između prirode, načina života i rada ljudi. Akcenat treba biti na razvitku privrede, značaju irigacionoga sistema i promjenama u načinu privređivanja i života.

Tema: ANTIČKA GRČKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna značaj kritsko-mikenske civilizacije za istoriju antičke Grčke - zna osnovne odlike periodizacije istorije antičke Grčke od 1000. g. p. n. e. do smrti Aleksandra Velikog - zna o značaju grčko-persijskih ratova i Peleponeskopm ratu - shvata značaj Atine i Sparte među grčkim državicama - shvata značaj uspona Makedonaca i Aleksandrovih osvajanja za nastanak helenističke istorijske epohe - upozna se s odlikama grčke kulture, mitologije, umjetnosti, filosofije, nauka i političke organizacije - zna za grčke kolonije i gradove na teritoriji današnje Crne Gore. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - slušaju izlaganje datih sadržaja i bilježe bitne pojmove - sakupljaju kratke tekstove, slike, zanimljivosti s interneta o načinu života starih Grka - na osnovu stečenih znanja diskutuju o vaspitanju i obrazovanju u Sparti i Atini, upoređuju ih i vrednuju - čitaju tekst iz grčke mitologije i upoređuju grčke i moderne Olimpijske igre - razgovaraju s nastavnikom/nastavnicom o antičkim grčkim lokalitetima u Crnoj Gori. 	<p>Krit i Mikena, Homerovo doba, epoha arhajskog polisa, epoha klasičnoga grčkog polisa, helenistička epoha, alfabet, polis; aristokratija; demokratija: tragedija, Olimpijada, Aleksandar Veliki, mozaik; grčke državice-polisi; najstarija vjerovanja Grka – mitovi</p>	<p>Likovna kultura: crtanje, vajanje, materijali, tehnika, muzeji</p> <p>Fizička kultura: atletika (boks, trčanje, skokovi, bacanje kugle)</p> <p>Građansko vaspitanje: porodica, brak, položaj muškarca, žene i dece, demokratija, skupština, slobodni građanin/građanka</p>

Didaktička uputstva

Nastavniku/nastavnici se sugeriše da uz objašnjavanja antičke kulture naglasi da je ona temelj moderne kulture i da na jednostavnim primjerima ilustruje da se uticaj antičkih vremena kroz razne vidove proteže do danas.

Tema : ANTIČKI RIM

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna nastanak rimske države i istorijske oblike njezina postojanja kroz više od 1000 godina (kraljevstvo, republika, imperija) - zna kako je Rim postao gospodar Sredozemlja - upozna vjerovanje Rimljana i početke hrišćanstva - opiše rimsku državu u doba carstva - opiše rimsku kulturu - zna o području Crne Gore u rimskoj državi. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - posmatraju kartu, lociraju područje nastanka Rima - na osnovu stečenih znanja opisuju položaj pojedinih slojeva društva i uočavaju razlike (aristokratija, zanatlije, trgovci, poljoprivrednici, robovi) - na istorijskoj karti kao osnovi crtaju samostalno sopstvene karte s granicama Rimskoga Carstva na vrhuncu moći (drugi vijek); prezentuju, analiziraju i diskutuju nakon toga - koristeći stečeno znanje, analiziraju uzroke krize Rimskoga Carstva i propadanja i na vremenskoj traci određuju vrijeme propasti - opisuju vjerovanja Rimljana i pojašnjavaju uslove za pojavu hrišćanstva, njegovo osnovno učenje i na vremenskoj traci određuju vrijeme pojave - na osnovu teksta zaključuju o razvitku nauke u Rimu (pravo, istorija, medicina) - na osnovu teksta i slikovnoga materijala obrazlažu promjene u privredi, društvu i načinu života u našim krajevima u vrijeme Rimljana - na ilustrativnome materijalu 	<p>Patriciji; plebejci; konzul; narodni tribun; princeps; provincija; romanizacija; rimska država; Rim kao svjetska sila; doba carstva; vjerovanja Rimljana; počeci hrišćanstva; propadanje Rimskoga Carstva; rimska kultura; područje Crne Gore u rimskoj državi</p>	<p>Likovna kultura: crtanje, vajanje, materijali, tehnika, muzeji</p> <p>Fizička kultura: atletika (trčanje, skokovi, bacanje kugle, akrobatika)</p> <p>Gradansko vaspitanje: porodica, položaj muškaraca, žena i dece u različitim periodima</p> <p>Matematika: rimski brojevi</p>

	<p>posmatraju i komentarišu ostatke rimske baštine u našoj zemlji i pronalaze ih na karti</p> <ul style="list-style-type: none"> - obilaze kulturno-istorijske spomenike u lokalnoj zajednici i rade referat, odjeljensku izložbu, a nakon toga se organizuje međuodjeljenjski okrugli sto ili slična aktivnost na tu temu. 		
--	--	--	--

VII razred

Tema: RANI I RAZVIJENI SREDNJI VIJEK

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi - sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - shvati postojanje velikih razlika u periodizaciji srednjega vijeka - upozna tri razdoblja srednjega vijeka: rani srednji vijek (kraj V – sredina IX v.), ravnjeni srednji vijek (sredina IX – kraj XIV v.), pozni srednji vijek ili rano novo doba (XIV – XVI v.) - upozna nastanak i razvoj feudalizma - upozna velike seobe naroda - zna o vizantijskoj imperiji i franačkoj državi - upozna razvoj hrišćanske crkve i njenu podjelu na Rimsko-katoličku i Pravoslavnu crkvu - stekne znanja o nastanku islamske religije i njezinu širenju - upozna umjetnost srednjega vijeka - upozna uspon Arapa i njihovu kulturu. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - navode primjere o elementima feudalizma - analiziraju srodnosti i razlike u kulturnome nasljeđu Vizantije, franačke države i drugih država - na osnovu ilustrovanoga materijala iz udžbenika opisuju razliku između hrišćanstva i islama. 	<p>Feudalno društvo, Vizantija, franačka država, Sveto Rimsko Carstvo, crkva, katoličanstvo, pravoslavlje, islam, seoba naroda, Arapi</p>	<p>Geografija: migracije stanovništva</p> <p>Književnost: rodoslovi, ljetopisi, hronike i biografije, lirski, epski i dramski djela srednjega vijeka</p> <p>Likovna kultura: ikonografija, skulptura, slikarstvo</p> <p>Građansko vaspitanje: način suživota i uvažavanja različitosti</p>

Tema: DOLAZAK PREDAKA CRNOGORACA I JUŽNIH SLOVENA NA BALKAN

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiše doseljavanja slovenskih plemena na Balkan od početka VII v. - zna o napadima slovenskih plemena na Prevalis (620. g.), o njegovoj slovenizaciji i postepenoj promjeni imena u Duklju - zna o Sklaviniji Duklji, arhontu Petru i Svetome Vladimiru - upozna se s Dukljom kraj X v. - 1189.g. - uputi se u značaj Bitke kod Bara (Tuđemili) i nastankom Dukljanskog Kraljevstva pod dinastijom Vojislavljevića - zna o Dukljansko-barskoj nadbiskupiji, - zna o preimenovanju Duklje u Zetu - zna o vlasti Nemanjića nad Zetom i osnivanju pravoslavne episkopije, - upozna se s Crnogorskim primorjem i gradovima u ovom periodu. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - sakupljaju podatke o državama Duklji i Zeti - izrađuju kartu rasprostriranja Duklje i Zete - sakupljaju podatke, opisuju ih i upoređuju - argumentovano diskutuju o datome problemu - rade s tekstem iz udžbenika - učestvuju u grupnome radu: utvrđuju lokalitete starih dukljanskih i zetskih gradova, prezentuju i sl. - prave hronološku tablicu za Duklju i Zetu. 	<p>Južni Sloveni, Dukljani, Rašani, Hrvati, Karantanci, makedonski Sloveni, Bugari, arhont Petar, Sveti Vladimir, Vojislav, Mihailo, Bodin</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Ljetopis popa Dukljanina, Miroslavljevo jevanđelje, Barski epitafi, Andreacijeva povelja</p> <p>Likovna kultura: freske, ikone...</p>

Tema: EVROPA U POZNOM SREDNJEM VIJEKU (XII–XV v.)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna razvoj feudalizma u zapadnoj Evropi od XII v. - zna o razvoju ekonomije, trgovine i kulture - upozna početke građanske civilizacije na primjerima Venecije i Firence 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - Sakupljaju podatke o Evropi u srednjem vijeku - upoređuju organizaciju društva u antičkoj i feudalnoj epohi - u grupama rade istraživački zadatak 	<p>Feudalizam; staleško društvo; monarhija, krstaški ratovi; gradovi; trgovina; manufaktura; Vizantija; crkva; mitropolit; Papa; aristokratija; humanizam; rana renesansa; gotika</p>	<p>Korelacija Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: književnost humanizma i rane renesanse</p> <p>Likovna kultura</p>

<ul style="list-style-type: none"> - upozna proces nastanka nacionalnih država (Francuska, Engleska, Španija, Portugalija) - zna da opiše posljedice raspada Svetoga Rimskog Carstva u Njemačkoj i Italiji - zna da opiše slabljenje i pad Vizantije pod vlast Turaka Osmanlija - shvati razvoj hrišćanstva poslije crkvenoga raskola (1054) - upozna početak procesa velikih geografskih otkrića - zna o humanizmu i ranoj renesansi - zna o gotskoj umjetnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> na primjerima Venecije i Firence, prezentuju, diskutuju, iznose sopstvena zapažanja, dovode u vezu i zaključuju o tokovima u Evropi od XII do XIV vijeka - razgovaraju i zaključuju o posljedicama raspada Svetoga Rimskog Carstva u Njemačkoj i Italiji - opisuju slabljenje i pad Vizantije pod vlast Turaka Osmanlija - u grupama izrađuju dinastičke grane i hronologije vladara - na istorijskim kartama analiziraju prostore evropskih država u srednjem vijeku. 		<p>skulptura, arhitektura</p>
--	--	--	-------------------------------

Tema: ZETA-CRNA GORA OD SREDINE XIV DO KRAJA XVII VIJEKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sazna o zetskoj državi dinastije Balšića od 1360. do 1421. g. - zna o nastanku pojma Crna Gora i potiskivanju imena Zeta kao imena države - zna o državi Crnojevića u periodu od 1451. do 1498. g. - zna o dinastiji Crnojevića i značaju osnivanja Cetinja, gradnji Cetinjskoga manastira od strane Ivana Crnojevića - shvati značaj osnivanja prve štamparije u Južnih Slovena od Đurđa Crnojevića 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - prepoznaju važnije vladare iz dinastije Balšića i Crnojevića - razgovaraju o karakteru vlasti Nemanjića nad Zetom - skupljaju podatke, opisuju ih i upoređuju, povezuju znanja o Zeti i Crnoj Gori s događajima u drugim balkanskim državama - posmatraju spomenike iz istorije Zete, rane Crne Gore i osmanske okupacije i daju mišljenja o njihovoj namjeni i simbolima - pišu i prezentuju referate o Obodskoj 	<p>Balša I; Balšići, Crnojevići; Cetinje; Cetinjski manastir; Obodska štamparija; štampar Makarije; Oktoih; nahije; Dubrovačka Republika; Osmanlije</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: narodne bajke; epske narodne pjesme; lirske narodne pjesme</p>

<ul style="list-style-type: none"> - zna o Crnoj Gori pod vlašću Turaka (1496–1697) - sazna o ustanovljenju Cetinjske mitropolije - upozna se sa sistemom turske uprave u Crnoj Gori - upozna se s prodorom islama u Crnu Goru i nastankom posebne muslimanske kulture - upozna prilike u Srbiji, Bosni i Hrvatskoj - upozna istoriju Albanaca u srednjem vijeku. 	<p>štampaniji</p> <ul style="list-style-type: none"> - izrađuju hronološku tablicu dinastija Balšića i Crnojevića. 		
---	---	--	--

Didaktičke preporuke

U realizaciji nastavnoga programa u VI razredu bitno je da učenici/učenice shvate kontinuitet u razvoju ljudskoga društva; da je evropsko feudalno društvo nastalo na razvalinama robovlasničkoga (antičkog) i da je, uprkos razaranjima rimske civilizacije, imalo mogućnost daljega društvenog napretka, jer je vodilo većoj slobodi čovjeka-proizvođača. Pored obrade opštih karakteristika feudalnoga društva treba naglašavati i njegove specifičnosti u pojedinim zemljama, naročito kod južnoslovenskih naroda i njihovih suseda. Opšta mjesta i specifičnosti treba pokazivati na najmarkantnijim činjenicama kako bi učenici/učenice razumjeli/razumjele istorijski proces i stekli/stekle kvalitetna znanja, umjesto kvantuma nepovezanih činjenica (dubinom protiv širine). Neophodno je obraditi pojavu i razvitak srednjovjekovnoga grada kao embriona novih društvenih odnosa u poznome feudalizmu. Da bi se objasnio i shvatio feudalni sistem, neophodno je objasniti ulogu hrišćanske crkve i islamske religije. Posebnu pažnju treba posvetiti obradi nastanka Duklje – Zete – Crne Gore kao kontinuiranoga procesa. Takođe treba objasniti položaj Zete u sastavu države Nemanjića. Prošlost suseda međusobna saradnja, veze i prožimanja kultura čine mozaik društvenoga života na balkanskim prostorima (Balkan kao interesni prostor moćnih država, ali i prostor susreta civilizacija, zajedničkoga života i saradnje).

Za uspješnu realizaciju nastavnoga programa veoma je važan izbor nastavne metode, kao naučno verifikovanoga načina i postupaka nastavnika/nastavnice i učenika/učenica u nastavnome procesu, kojim se obezbjeđuju optimalni uslovi za racionalnu i efikasnu nastavu. Izbor metode zavisi od konkretnih zadataka na času. Metode su promjenljive didaktičke kategorije koje se mijenjaju i usavršavaju u zavisnosti od nastavne tehnologije koja u cilju osavremenjivanja nastavnoga procesa traži nove puteve, odnosno metode rada. Najčešće korišćenu monološku metodu, koja nosi opasnost od verbalizma u nastavi, treba kombinovati s ostalim metodama, a naročito sa:

- metodom demonstracije, pri čemu treba koristiti autentični ilustrativni materijal – slike, dijafilmove, dijapozitive, dokumentarni film, video-zapise...
- metodom korišćenja teksta, naročito u onim temama koje predviđaju konkretno istorijsko izlaganje problema (korišćenjem izvornoga teksta moguće je uvjerljivo ilustrovati i objasniti istorijski događaj jer su na taj način učenici/učenice u prilici da se na izvornome tekstu upoznaju s elementarnim postupkom naučnoga korišćenja istorijskog dokumenta i naučne kritike; moguće je koristiti književne i naučno-istorijske tekstove)
- metodom dijaloga, kako bi učenik/učenica bio/bila subjekat u nastavnome procesu (metoda razgovora je podsticajna i doprinosi aktivnom učenju)
- metodom pisanih istorijskih radova – referata (veoma je važno istaći potrebu korišćenja istorijske karte, jer njena adekvatna upotreba olakšava razumijevanje i savladavanje nastavnoga gradiva).

Nastavnik/nastavnica je dužan/dužna da svakoj nastavnoj jedinici pristupa kao specifičnom obrazovnom i didaktičkom problemu, tražeći odgovarajuće metode, provjeravajući ih u praksi i stvaralački ih primjenjujući. Za to je potreban permanentan rad, ljubav prema pozivu i profesionalan odnos u pripremi za svaki čas. Prilikom obrade gradiva nastavnik/nastavnica planira za svaku nastavnu temu: vaspitno-obrazovni cilj i zadatak, nastavne metode, nastavna sredstva, tekstove za učenike/učenice, literaturu za sebe i mogućnost korelacije s drugim predmetima.

VIII razred

Tema: NOVI VIJEK

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
Učenik/učenica treba da: <ul style="list-style-type: none"> - upozna velika geografska otkrića u XV, XVI i XVII vijeku - upozna vrijeme turske vlasti na jugosistoku Evrope - shvati proces propadanja feudalnih društava i nastajanje građanske civilizacije u Evropi - shvati značaj reformacije za duhovni razvoj svijeta i novi položaj religije i crkve u društvu - shvati značaj holandske i engleske revolucije 	Učenici/učenice: <ul style="list-style-type: none"> - razgovaraju o temi - slušaju izlaganje i bilježe bitne pojmove - prepoznaju djela renesanse, baroka i klasicizma - koriste istorijske karte - povezuju nove sadržaje sa stečenim znanjem. 	Evropa; Osmansko Carstvo; pozni feudalizam; robno-novčani odnosi; geografska otkrića; holandska revolucija; engleska revolucija; nauka; filozofija; tehnika; protestantizam; Rusija	Geografija: Evropa, Amerika, Afrika i Azija Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: renesansna književnost, klasicizam u književnosti, prosvjetiteljska književnost

- shvati odlike renesanse, baroka i klasicizma
- razumije značaj prosvjetiteljstva
- razumije razvoj filozofije, nauke i tehnike u novome vijeku.

Tema: CRNA GORA OD 1698. DO 1851. GODINE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna o odluci Opštencnogorskoga zbora 1696. godine da izabere vladiku Danila, rodonačelnika dinastije Petrović-Njegoš, kao početku borbe za političko i vjersko jedinstvo Crne Gore - upozna se s vremenom vladike Save i vladike Vasilija - zna o ukidanju Pečke patrijaršije 1766. g. i sticanju autokefalnosti Pravoslavne crkve u Crnoj Gori - razumije ulogu Šćepana Maloga - zna da vrednuje i opiše djelatnost Petra I Petrovića Njegoša - shvati značaj „Zakonika opšćeg crnogorskog i brdskog“ i formiranja Praviteljstva suda crnogorskog i brdskog za stvaranje pravnih temelja crnogorske države - upozna se s privremenim ujedinjenjem Crne Gore i Boke Kotorske 1813. godine - zna o sjedinjavanju Crne Gore i Brda - zna o Crnoj Gori u vrijeme Petra II Petrovića. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slušaju izlaganja i bilježe bitne činjenice i pojmove - povezuju sadržaje iz istorije Crne Gore s događajima na Balkanu i u Evropi - prepoznaju na karti osmansku podjelu Balkana - lociraju na karti petrovičku Crnu Goru i mjesta važnih crnogorskih bitaka - navode ključne događaje u periodima vladavine vladika Danila, Save, Vasilija, Petra I i Petra II. - čitaju Poslanice i komentarišu njihove poruke - razgovaraju o djelu Petra I i komentarišu njegov značaj - razgovaraju o književnome djelu Petra II 	<p>Opštencnogorski zbor; vladikat; Danilo; Sava; Vasilije; Šćepan Mali; Petar I; Petar II; Carev laz; Krusi; Martinići; Crnogorska brda; Boka Kotorska; Stega; Senat; Gvardija; Guvernadurstvo</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Poslanice Petra I, Njegoševo književno djelo</p>

Tema: SVIJET KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX VIJEKA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna se s nastankom modernoga građanskog svijeta, moderne politike i ekonomije - sazna o Prvoj industrijskoj revoluciji - shvati značaj Američkoga rata za nezavisnost i Francuske buržoaske revolucije - shvati značaj Napoleonovih ratova i Revolucije iz 1848. godine - upozna se s Drugom industrijskom revolucijom - uputi se u razvoj kapitalizma u Evropi, u svijetu i u nastanak imperijalizma i kolonijalizma - upozna se s obnovom i razvojem srpske države u 19. v. - upozna se s položajem hrvatskih provincija u Habsburškoj Monarhiji - upozna se s Bosnom do Prvoga svjetskog rata - upozna se s osnivanjem države Albanije 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju i komentarišu <i>Deklaraciju o pravima čovjeka i građanina</i> - upoznaju se s naučnim i tehničkim otkrićima Prve i Druge industrijske revolucije - razgovaraju, analiziraju Napoleonove ratove - razgovaraju o Francuskoj buržoaskoj revoluciji - rade radove na teme: imperijalizam i kolonijalizam (povezuju kolonije, objašnjavaju njihovu ulogu, koje su to zemlje, djelovi svijeta i sl.) - na istorijskoj karti analiziraju promjene stanja na Balkanu i u Evropi - upoređuju prilike na Balkanu: Srbija, Hrvatska, Bosna, Albanija 	<p>Liberalizam; demokratija; revolucija; Napoleon; prava čovjeka; kolonijalizam; imperijalizam; Habsburška Monarhija; Otomanska imperija; Srbija; Karađorđe; Miloš Obrenović; Hrvatska, Bosna, Ilirski pokret; Albanija; Bečki kongres; Berlinski kongres</p>	<p>Geografija Engleska, SAD, Francuska, Balkan, Austrija, Rusija, Turska</p> <p>Fizika i Hemija naučna otkrića, tehnička otkrića</p> <p>Biologija Line, Brem, Darwin</p> <p>Građansko vaspitanje: demokratija, ljudska prava</p>

Tema: CRNA GORA OD 1852. DO 1914. GODINE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
--------------------	------------	--------------------	------------

<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna o prestanku vladikata i osnivanju nasljedne knjaževine Crne Gore - zna o Crnoj Gori pod vlasti Danila Petrovića-Njegoša - upozna se sa Zakonikom Danila I - zna o vladavini Nikole I Petrovića-Njegoša - zna o priznanju nezavisne Crne Gore na Berlinskome kongresu 1878. g. - zna o teritorijalnome širenju Crne Gore i izlasku na Jadransko more - zna o Opštem imovinskom zakonu, Ustavu Crne Gore i početku parlamentarnoga života - zna o Ustavu Sinoda Crnogorske pravoslavne crkve - zna o proglašenju Kraljevine Crne Gore - zna o Crnoj Gori u Prvome i Drugome balkanskom ratu. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bilježe bitne pojmove i sadržaje - rade na tekstovima iz udžbenika - razgovaraju i izvode zaključke - diskutuju o značaju Berlinskoga kongresa za Crnu Goru - sumiraju bitne podatke i upoređuju ih - analiziraju kartu Crne Gore poslije Berlinskoga kongresa - analiziraju kartu Crne Gore poslije balkanskih ratova - čitaju Primjere čojstva i junaštva i razgovaraju o njihovim porukama i vrijednosti - istražuju, prezentuju i objašnjavaju značaj Grahova za Crnu Goru. 	<p>Knjaz Danilo; vojvoda Mirko; knjaz i kralj Nikola I; Zakonik Danila I; Ustav Knjaževine Crne Gore; Kraljevina Crna Gora; Prvi balkanski rat, Drugi balkanski rat</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: S. M. Ljubiša, Marko Miljanov Popović</p>
--	--	---	--

Didaktičke preporuke

U realizaciji nastavnoga programa za VIII razred bitno je da se, kad je o opštoj istoriji riječ, obrati pažnja na proces usvajanja i širenja osnovnih civilizacijskih i kulturnih tekovina novoga vijeka, a zatim na političke prilike u Evropi kojima je označen početak profilisanja i izrastanja institucija građanskoga i demokratskoga društva. Kritičko mišljenje, otpor sholastičkome mišljenju i dogmi, označava početak evropske demokratije i početak nastajanja institucija modernoga političkog društva. Kraj XVIII vijeka prepoznatljiv je po jednome od najznačajnijih novovjekovnih fenomena – nacionalizmu, te bi na ovaj istorijski fenomen trebalo obratiti posebnu pažnju. To stoga što je XIX vijek – vijek stvaranja nacionalnih država i nacionalnooslobodilačkih pokreta.

U balkanskoj istoriji posebnu pažnju treba obratiti na unutrašnju strukturu i uređenje onih imperija koje su dominantno uticale na našu istorijsku sudbinu. Nakon toga veoma je značajno pratiti sazrijevanje nacionalnih (nacionalističkih) koncepcija, posebno tretirajući pitanje

crnogorske nacije, s istorijskom vertikalom DUKLJA – ZETA – CRNA GORA i dinastijama Vojislavljevića, Balšića, Crnojevića i Petrovića-Njegoša te svim poželjnim i nepoželjnim uticajima u tome procesu.

U istoriji Crne Gore najprije treba obratiti pažnju na problem organizacije turske vlasti, zatim na institucije crnogorskoga društva koje su bile preteče kasnijih političkih institucija (Zbor, Cetinjska mitropolija), kao i na pitanje plemenske organizacije. Zatim treba apostrofirati spoljne odnose crnogorskih plemena i hrišćanskih država, posebno one odnose koji su bili utemeljeni na antiturskome opredjeljenju. Od početka XVIII vijeka do 1878. godine crnogorsku istoriju treba posmatrati kao istoriju crnogorskoga nacionalnooslobodilačkog i državotvornoga pokreta. Od 1878. do 1912. godine istorija Crne Gore prvenstveno je istorija društva i kulture, kad dolazi do definitivnoga izlaska Crne Gore iz tzv. „herojskoga doba“. Za učenike/učenice posebno je značajno da steknu osnovna znanja o crnogorskom parlamentarizmu (od 1905), koji je bio logična posljedica ove društvene emancipacije.

U cilju ostvarivanja ovih zadataka poželjni obilasci kulturno-istorijskih spomenika, na državnome i na lokalnome nivou, što bi rezultiralo referatima, izložbama, diskusijama, prezentacijama, igrokazima.

IX razred

Tema: SVIJET OD POČETKA PRVOGA DO POČETKA DRUGOGA SVJETSKOG RATA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna o razlozima, povodu i toku Prvoga svjetskog rata - upozna osnovne ratne operacije u Evropi i na Balkanu i ratne ishode i posljedice - upozna se s versajskim uređenjem Evrope poslije Prvoga svjetskog rata - upozna se s promjenama u Japanu, Kini i Africi - zna o razvitku kapitalističkih odnosa i učvršćivanju modela zapadne demokratije - uputi se u Oktobarsku revoluciju i nastanak Sovjetskoga Saveza. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prate izlaganja i definišu bitne pojmove - zaključuju o prilikama u Evropi i na Balkanu - upoređuju društvene sisteme - crtaju tabelu država Evrope - pišu rad o pojavi fašizma i nacizma u Evropi i japanskoga militarizma - prave rezime četvorogodišnjega ratovanja. 	<p>Oktobarska revolucija; građanska demokratija; diktatura; fašizam; nacizam; militarizam; planska privreda; socijalizam; velika depresija; Velika Antanta; Mala Antanta, Prvi svjetski rat, sarajevski atentat; Krfska deklaracija</p>	<p>Fizika, Hemija naučna otkrića i naučne teorije</p> <p>Matematika neeuclidovska geometrija</p> <p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik I književnost: razvoj moderne književnosti</p>

Tema: CRNA GORA I JUGOSLOVENSKE ZEMLJE OD POČETKA PRVOGA DO POČETKA DRUGOGA SVJETSKOG RATA

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna o razlozima stupanja Crne Gore u Prvi svjetski rat - upozna glavne operacije crnogorske vojske u Prvome svjetskom ratu - sazna o ratnim operacijama srpske vojske - zna o pojavi ideje jugoslovenstva - upozna stanje u jugoslovenskim zemljama koje su ušle u sastav Jugoslavije - uputi se u stvaranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca - zna o političkom i ekonomskom stanju u Kraljevini - upozna se s Kraljevinom Jugoslavijom (1929–1941) - zna o ukidanju samostalne države Crne Gore i autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve - zna o sudbini crnogorske vojske, komitskome pokretu i Božićnoj pobuni - stekne sliku o položaju Crne Gore u novoj jugoslovenskoj državi - zna o Crnoj Gori u Zetskoj Banovini. 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prate izlaganja i notiraju važne činjenice i pojmove - čitaju tekst iz udžbenika - obrazlažu pojmove o prilikama u Crnoj Gori - utvrđuju važne činjenice nastanka i trajanja prve Jugoslavije - izvode zaključke o položaju Crne Gore u Jugoslaviji - analiziraju suprotnosti postojanja prve Jugoslavije. 	<p>Crnogorska vojska; srpska vojska; Hrvatska, Bosna i Slovenija u Prvome svjetskom ratu; Skadar; Mojkovačka bitka; kralj Nikola; Janko Vukotić; jugoslovenstvo; Bjelaši i zelenaši; Podgorička skupština; Komitski pokret; Božićna pobuna; crnogorska vlada u emigraciji; Vidovdanski ustav; Kraljevina SHS; Šestojanuarska diktatura; oktroisani ustav; banovine; političke partije; kralj Aleksandar; knez Pavle; Gaeta; Dekret regenta Aleksandra; konkordat.</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik I književnost: Kreža, Risto Ratković, Štedimlija, Zogović, Đilas, Lopičić, M. Banjević</p>

Tema: DRUGI SVJETSKI RAT I SAVREMENI SVIJET

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - shvati razloge izbijanja Drugoga svjetskog rata 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju glavne događaje u Drugome svjetskom ratu 	<p>Početak Drugog svjetskog rata; Staljin; Čerčil, Ruzvelt; Hitler; Musolini, Istočni</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost:</p>

<ul style="list-style-type: none"> - uputi se u države učesnice u Drugome svjetskom ratu i razloge njihova učešća - zna o osnovnim tokovima ratnih dejstava - uputi se u vojne i političke rezultate Drugoga svjetskog rata - shvati posljedice Rata i političke promjene - zna o svijetu poslije Drugoga svjetskog rata - shvati značaj osnivanja Ujedinjenih nacija - upozna se s razvojem zapadnih društava i širenjem principa Zapada na cijeli svijet - zna o razvoju socijalističkih zemalja i istorijskom značaju pada Berlinskoga zida - zna o procesima u zemljama Trećega svijeta - upozna se s nastankom i širenjem Evropske unije - shvati smisao globalizacije. 	<ul style="list-style-type: none"> - prave izlaganja i bilježe pojmove i podatke - izrađuju hronološku tabelu ključnih događaja Drugoga svjetskog rata - na karti lociraju mjesta važnih ratnih događaja - čitaju Univerzalnu deklaraciju UN - upoznaju se s blokovskom podjelom svijeta i tzv. hladnim ratom, - analiziraju pojmove i dokumenta EU. 	<p>front; Zapadni front; rat u Africi; rat na Pacifiku; Staljingrad, Moskva; Kursk; Operacija Bagration; Normandija; pad Berlina, Potsdam; Ujedinjene nacije; NATO pakt; Varšavski part; dekolonizacija; svjetsko tržište; globalizam, Evropska unija</p>	<p>razvoj književnih pravaca i najznačajniji predstavnici</p> <p>Geografija: promjene političke karte svijeta</p> <p>Fizika i Hemija naučna otkrića; nove naučne teorije</p>
---	--	---	--

Tema: CRNA GORA I JUGOSLAVIJA U DRUGOME SVJETSKOM RATU

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna o ratnome slomu Kraljevine Jugoslavije - upozna se s Narodnooslobodilačkim partizanskim pokretom - zna o borbama partizana protiv okupatora i kvislinških formacija - zna o kolaboracionističkim 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slušaju izlaganja i definišu važnije stavove i fakta - identifikuju političke cjeline nastale raspadom Jugoslavije - lociraju prostore rasporeda okupacionih i kvislinških vojnih snaga - prave pregledne neprijateljskih ofanziva 	<p>Trojni pakt; Aprilski rat; slom Jugoslavije; okupacija; režimi kolaboracije; NDH; ustaše; Nedićeva vlada; Ljotić; četnički pokret; D. Mihailović; KPJ; J. B.Tito; velike bitke NOR-a; Sremski front; AVNOJ; DFJ; Trinaestojulski ustanak; Pljevlja; crnogorske brigade; Sava Kovačević;</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: M. Lalić; Č. Vuković; Leso Ivanović; Janko Đonović</p>

<p>formacijama u jugoslovenskim zemljama</p> <ul style="list-style-type: none"> - shvati značaj pobjede Narodnooslobodilačke vojske i osnivanje socijalističke Jugoslavije - zna o italijanskoj okupaciji Crne Gore i značaju Trinaestojulskoga ustanka 1941. godine - zna o partizanskom pokretu u Crnoj Gori - upozna se s kolaboracionističkim pokretima i vojnim formacijama na tlu Crne Gore - shvate značaj nastanka Narodne Republike Crne Gore 1945. godine i njezina uključivanja u jugoslovensku državnu zajednicu republika. 	<p>na partizansku vojsku</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznaju se s karakterom Trinaestojulskoga ustanka - prave ratne puteve crnogorskih partizanskih jedinica - notiraju važnije događaje uspostavljanja NR Crne Gore. 	<p>Peko Dapčević; Milovan Đilas; Krsto Popović; Pavle Đurišić; Sekula Drljević; ZAVNOCGB; CASNO; Crnogorska narodna skupština; Narodna Republika Crna Gora</p>	
--	---	--	--

Tema: CRNA GORA U JUGOSLAVIJI I NASTANAK NEZAVISNE CRNE GORE

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi – sadržaji	Korelacija
<p>Učenik/učenica treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna političku organizaciju SFRJ i položaj Crne Gore u njoj - zna o ekonomskome i kulturnome razvoju SFRJ - upozna se s političkim položajem Jugoslavije u svijetu - zna o uzrocima sloma socijalizma i raspada SFRJ - upozna se s ekonomskim i kulturnim razvojem Crne Gore u Jugoslaviji - upozna položaj Crne Gore u SR Jugoslaviji i Državnoj zajednici sa 	<p>Učenici/učenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju značaj nastanka DFJ, FNRJ i SFRJ - upoređuju stanje u Jugoslaviji i Crnoj Gori prije i nakon rata - sakupljaju i bilježe osnovne podatke političkoga i pravnoga razvoja Crne Gore i Jugoslavije - notiraju važne činjenice u privrednom, prosvjetnom i kulturnom razvoju Crne Gore i Jugoslavije - analiziraju uzroke sloma socijalističkoga sistema i Jugoslavije 	<p>DFJ; SFRJ; socijalizam; agrarna reforma; kolonizacija; Informbiro; Savez komunista Jugoslavije; samoupravljanje; Pokret nesvrstanih; uloga J. B. Tita; Crna Gora u jugoslovenskoj federaciji; kriza socijalizma; nacionalizam; velikodržavni projekti; raspad SFRJ; Crna Gora u SRJ i Državnoj zajednici; referendum; nezavisnost</p>	<p>Crnogorski – srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost: Ć. Sijarić, M. Kovač; S. Asanović; V. Nikolić, D. Kiš; postmoderna</p>

Srbijom - zna o osnovnim uzrocima težnje za državnim osamostaljenjem Crne Gore - zna istorijski značaj Referenduma 21. maja 2006. godine i stvaranja nezavisne i međunarodno priznate države Crne Gore.	- analiziraju položaj Crne Gore u SR Jugoslaviji i Državnoj zajednici - rekonstruišu i prezentuju važne podatke o procesu osamostaljenja Crne Gore.		
---	--	--	--

Didaktičke preporuke

Sadržaji nastavnoga programa Istorije za IX razred raznoliki su i metodički specifični, tako da se gotovo svaka nastavna jedinica može veoma uspješno obraditi i obnoviti upotrebom više nastavnih oblika i metoda rada, a sve u cilju što uspješnije realizacije nastavnoga programa. Primjenu različitih oblika i metoda rada treba shvatiti kao funkcionisanje jedinstvenoga sistema koji obezbjeđuje uspješan nastavni rad.

Prilikom realizacije programskih sadržaja iz Istorije za IX razred osnovne škole trebalo bi voditi računa o sljedećem:

Prilikom realizacije nastavnoga programa stalno se mora voditi računa o naglašavanju ključnih procesa, tačaka preokreta i svega onoga što je uticalo na stvaranje određenih istorijskih vrijednosti. Neophodno je voditi računa i o naglašavanju načina i mjera putem kojih su istorijski procesi uticali na nacionalnu istoriju, kao i o povratnome procesu, što znači da treba dati prostora i događajima koji su se dogodili u našoj sredini, a imali uticaja na okruženje.

Kako je u programima predviđenim za realizaciju u IX razredu dosta prostora posvećeno nastavnim jedinicama iz istorije balkanskih naroda tokom naznačenoga perioda, mora se voditi računa da se u tome kontekstu učenici/učenice na najbolji način upoznaju s istorijskim procesima koji su bili karakteristični za južnoslovenske narode i njihove sušede.

U vezi s rečenim posebnu pažnju posvetiti Crnoj Gori, koja je nekoliko puta mijenjala državni okvir, čime se krivila slika o njenoj prošlosti i identitetu.

Prilikom izlaganja novoga gradiva, nužno je povezati opšte događaje s lokalnima. Nastavnicima/nastavnicama i učenicima/učenicama ostavljeno je dosta prostora da u vidu istraživačkoga rada, u obliku pisanih radova, učeničkih ekskurzija, poseta istorijskim lokalitetima, arhivima i muzejima posvete pažnju lokalnoj istoriji.

Učenike/učenice treba upućivati na preciznost u proučavanju istorijskih činjenica tako da do novih naučnih rezultata dolaze i samostalno. Upotrebom raznovrsnih izvora saznanja i literature (istoriografija, memoaristika, enciklopedije, atlasi, leksikoni, ilustrovani pregledi...) moguće je ostvariti uspješnu nastavu istorije.

Savremeni didaktički pristup nastavi istorije zahtijeva od neposrednih izvođača da nastavu učine efikasnijom, raznovrsnijom i zanimljivijom. U uzrastu IX razreda osnovne škole radi efikasnijega usvajanja znanja i olakšavanja poimanja istorijskih procesa mogli bi se uspješno primijeniti i interaktivni oblici rada kao što su stručni timovi učenika/učenica, rangiranje i pravljenje biltena na zadatu temu. Didaktičke vrijednosti bilo kojega od navedenih interaktivnih oblika ili metoda rada ogledaju se u njihovim funkcionalnim odnosima i vezama s ostalim oblicima i metodama koje se koriste u nastavi istorije.

Uspješna realizacija propisanih sadržaja u znatnoj mjeri zavisi i od pravilne i racionalne tipološke i metodičko-didaktičke strukture nastave.

5. DIDAKTIČKE PREPORUKE

Nastavnicima/nastavnicama se sugeriše upotreba različitih metoda rada, kombinovanje frontalne nastave („predavanje“, izlaganje) s aktivnim metodama, razmišljanjem, istraživanjem, rješavanjem problema, radom u grupama, parovima, seminarskim radom, projektnim radom...

S metodičkoga stanovišta nastavniku/nastavnici se pri planiranju rada preporučuje da vodi računa o aktivnim oblicima i metodama rada, koji će učenike/učenice motivisati i uvesti ih u samostalan rad, uz pomoć istorijske karte, izvora, ilustriranoga gradiva, udžbenika i druge popularne literature. Tako učenike/učenice uvodimo i u metodologiju rada i osposobljavamo ih za samostalan rad i samoobrazovanje. Operativni nastavni ciljevi naglašavaju ispunjavanje načela savjesne aktivnosti učenika/učenica u usvajanju novih informacija i njihovu produbljavanju i širenju.

Za savremeni pristup nastavi istorije od osobitoga su značaja i istorijske ekskurzije, terenski rad, obilasci muzeja, i to u cilju sticanja novih informacija i razvijanja pravilnoga odnosa prema vrednovanju i čuvanju kulturnoga nasljeđa.

Preporučuje se da metode rada uz pomoć istorijske karte, tekstova, ilustrativnoga gradiva i grafičkih prikaza budu sastavni dio svih triju faza nastavnoga procesa – tj. faze učenja i podučavanja, ponavljanja i utvrđivanja, faze provjeravanja znanja i ocjenjivanja.

Pri većini aktivnih oblika rada će učenici/učenice provjeravati i vježbati svoje znanje i vještine (po datim kriterijumima) i porediti ga s rezultatima datoga zadatka, biće više podsticajnoga oduševljenja, a manje opterećenosti strahom od ocjene.

Metodika nastave istorije treba da omogući skladno razvijanje psiho-motorne, afektivne i komunikativne sposobnosti učenika/učenica, podstiče slobodu i kreativnost ideja, razvija kulturne, estetske i intelektualne vrijednosti i sposobnosti.

Koliko prosečno uspješnome/uspješnoj učeniku/učenici treba rada kod kuće za nastavni predmet Istorija?

Izučavanje nastavnoga predmeta Istorija u osnovnoj školi realizuje se u šestome i sedmome razredu sa 1,5 časom sedmično, a u osmome i devetome sa po dva časa sedmično. Uz činjenicu da se metodologija rada bazira na 40-satnoj radnoj neđelji, odnosno 8-satnom dnevnom opterećenju, koji su garantovani najvišim nacionalnim i međunarodnim aktima, smatramo da je prosečno uspješnom/uspješnoj učeniku/učenici potreban jedan sat za rad van nastave, tj. kući.

6. KORELACIJA MEĐU PREDMETIMA

Korelacije među predmetima date su u tabelama.

7. STANDARDI ZNANJA

7.1. Standardi znanja

VI razred

Učenici/ce treba da:

- znaju dva značenja pojma istorija (povijest)
- znaju predmet proučavanja istorije i podjelu na razdoblja
- nabroje istorijske izvore
- znaju da za računanje vremena koriste vremenske kategorije
- razlikuju praistorijska razdoblja
- imenuju praistorijske lokalitete u Crnoj Gori i odrede ih na karti
- navedu države Staroga istoka
- opišu svakodnevni život Egipćana
- prepoznaju karakteristične spomenike i dostignuća naroda Staroga istoka
- opišu na karti teritoriju matične stare Grčke, velike Grčke i grčkih kolonija
- znaju za pojam *država-polis*
- prepoznaju značaj atinske narodne skupštine i navedu ko je imao pravo glasa
- na karti opišu nastanak Rima
- na karti odrede granice Rimskoga Carstva na vrhuncu moći
- znaju da ispričaju o uzrocima propadanja Rimskoga Carstva
- opišu pojavu hrišćanstva
- prepoznaju značajnije rimske spomenike
- znaju za spomenike rimske kulture na prostoru Crne Gore.

VII razred

Učenici/učenice treba da:

- znaju o problemima periodizacije srednjega vijeka u Evropi
- znaju za staleško uređenje feudalnoga društva i njegov način proizvodnje
- znaju ko je Hrist i kako je nastala hrišćanska crkva
- prepoznaju neslovenske narode Evrope
- znaju ko su Južni, Istočni i Zapadni Sloveni
- nabroje prve južnoslovenske države i pokažu na karti njihove teritorije
- znaju kad je nastala Duklja
- znaju da navedu glavne predstavnike dinastije Vojislavljevića
- znaju o periodu vlasti Nemanjića nad Zetom
- navode nekoliko kulturnih spomenika južnoslovenskih naroda iz srednjega vijeka
- znaju period vlasti i glavne predstavnike dinastije Balšića
- prepoznaju položaj Albanaca na Balkanu
- znaju za nastanak pojma *Crna Gora*
- znaju period vlasti i predstavnike dinastije Crnojevića
- znaju koja je prva državna štamparija kod Južnih Slovena
- pojasne značaj Cetinja za istoriju Crne Gore
- znaju osnovne podatke o osmanlijskome osvajanju balkanskih država
- znaju o usponu civilizacije Zapada od italijanskih gradova u dubinu Evrope
- znaju osnovne podatke o humanizmu i ranoj renesansi.

VIII razred

Učenici/učenice treba da:

- navedu velika geografska otkrića u periodu od XV do XVII vijeka
- prepoznaju granice Osmanskoga Carstva u Evropi
- znaju o značaju Mletačke Republike na Jadranu i Mediteranu
- upoznaju značaj reformacije za vjerski, politički i duhovni život Evrope
- znaju o važnosti holandske i engleske buržoaske revolucije
- znaju osnovne činjenice o prosvjetiteljskome pokretu
- znaju o Prvoj i Drugoj industrijskoj revoluciji
- znaju o Američkome ratu za nezavisnost
- znaju o Francuskoj revoluciji
- znaju o političkim prilikama Evrope do Prvoga svjetskog rata
- opisuju plemenski život stare Crne Gore

- znaju o nastanku vladikata i uspostavljanju dinastije Petrovića u Crnoj Gori
- znaju o periodu vlasti Šćepana Maloga
- opisuju ulogu sedam vladara dinastije Petrovića
- pojašnjavaju uvođenje knjaževine u Crnoj Gori
- upoznaju glavne bitke Veljega rata
- znaju odluke Berlinskoga kongresa za Crnu Goru
- znaju o Opštem imovinskom zakoniku, Ustavu Knjaževine Crne Gore i Ustavu Sinoda CPC
- analiziraju razvoj Crne Gore 1878–1914.
- znaju o učešću Crne Gore u Prvome i Drugome balkanskom ratu
- poznaju glavne operacije crnogorske vojske u oba balkanska rata

IX razred

Učenici/učenice treba da:

- znaju o razlozima izbijanja Prvoga svjetskog rata, njegovu toku i ishodu
- znaju o učešću Crne Gore u Prvome svjetskom ratu
- znaju o komitskome pokretu u Crnoj Gori za vrijeme okupacije 1916–1918. godine
- znaju okolnosti nestanka Kraljevine Crne Gore
- znaju o Oktobarskoj revoluciji i njenim posljedicama
- znaju o političkim promjenama u Evropi i svijetu u međuratnome periodu
- znaju o razlozima izbijanja Drugoga svjetskog rata
- znaju o ratnim operacijama na glavnim frontovima Drugoga svjetskog rata
- znaju o rezultatima Drugoga svjetskog rata
- znaju o značaju osnivanja Organizacije ujedinjenih nacija
- znaju o osnovnim političkim kretanjima u savremenome svijetu
- shvataju značaj osnivanja Evropske unije i evropskih integracija
- znaju strukturu i političke odnose u Kraljevini SHS – Jugoslaviji
- pokažu na karti okupaciono rasparčavanje Jugoslavije
- objasne pojam kolaboracije i navedu kolaboracionističke formacije na jugoslovenskome prostoru
- uoče politički i ekonomski položaj Crne Gore u Kraljevini SHS – Jugoslaviji
- znaju osnovne podatke o partizanskome pokretu u Jugoslaviji
- nabroje specifičnosti Trinaestojulskoga ustanka
- shvate značaj borbe naroda Jugoslavije u pobjedi nad fašizmom
- opišu položaj DFJ – FNRJ – SFRJ u međunarodnim odnosima nakon Drugoga svjetskog rata
- opišu položaj Crne Gore u drugoj Jugoslaviji
- znaju o dezintegraciji Jugoslavije i nastanku novih država na zapadnome Balkanu

- znaju o statusu Crne Gore u SR Jugoslaviji i Državnoj zajednici
- objasne proces obnove i ponovnoga postanka Crne Gore nezavisnom i međunarodno priznatom državom.

7.2. Ispitni katalog

Napomena: skraćenicom **NNZ** označen je niži nivo znanja, a skraćenicom **VNZ** veći nivo znanja.

VI razred

NNZ

Učenici/učenice treba da:

- navedu istorijska razdoblja hronološkim redosljedom
- navedu istorijske izvore
- opišu način života u kamenome i metalnome dobu
- znaju što je dekada, stoljeće i milenijum
- znaju da navedu države Staroga istoka
- znaju da pokažu prostore antičke Grčke i prepoznaju grčke spomenike kulture
- opišu osvajanja Aleksandra Makedonskog i nastanak helenističke epohe
- znaju da odrede periode postojanja rimske države
- navedu rimska politička i kulturna dostignuća
- znaju da lociraju rimska naselja na prostoru Crne Gore
- znaju o počecima hrišćanstva.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- razlikuju istorijske izvore i istaknu njihov značaj za proučavanje prošlosti
- upotrebljavaju vremensku traku i znaju da odrede pojedine periode
- na karti pokažu rijeke oko kojih su nastale prve civilizacije
- imenuju rijeke oko kojih su nastale prve države
- uoče sličnosti i razlike u kamenome i metalnome dobu
- znaju praiistorijska nalazišta na tlu Crne Gore
- razlikuju vrste pisma, materijale na kojima se pisalo i pribor za pisanje
- vrednuju značaj kulture Staroga istoka i njen uzicaj na nastanak evropske civilizacije

- na primjerima Sparte i Atine znaju uporediti razvitak privrede
- znaju da opišu grčku mitologiju, umjetnost, položaj muškarca, žene i dece
- ocijene značaj Olimpijskih igara
- objasne promjene u razvitku Atine poslije grčko-persijskih ratova
- vrednuju značaj grčke kulture
- vrednuju značaj helenističke kulture
- opišu rimsko društvo u doba Kraljevstva, Republike i Carstva
- objasne osnovno učenje hrišćanstva
- prepoznaju stanje u rimskoj provinciji Ilirik
- prepoznaju uzroke propasti Rimskog Carstva
- lociraju rimska naselja na tlu Crne Gore.

VII razred:***I Rani i razvijeni srednji vijek*****NNZ**

Učenici/učenice treba da:

- nabroje osnovne odlike feudalnoga društva
- opišu seobu naroda
- prepoznaju Vizantiju kao dominantno hrišćansku državu
- ilustruju ulogu crkve u srednjem vijeku
- znaju osnovne odlike arapskoga svijeta.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- upoređuju način privređivanja u doba robovlasničkoga društva s feudalnim
- pomoću istorijske karte demonstriraju kretanje „varvarskih“ plemena
- uoče ulogu crkve na kulturne i društvene prilike u Evropi
- procijene razliku između hrišćanstva i islama.

II Dolazak predaka Crnogoraca i Južnih Slovena na Balkan**NNZ**

Učenici/učenice treba da:

- odrede pomoću istorijske karte prostor na koji su se doselili Južni Sloveni, posebno preci Crnogoraca
- nabroje prve južnoslovenske države
- razlikuju specifičnosti nastanka Duklje – Zete u odnosu na druge Južne Slovene
- nabroje najznačajnije vladare iz dinastije Vojislavljevića
- hronološki poređaju najznačajnije kulturno-istorijske spomenike Dukljana – Zečana i Južnih Slovena.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- imenuju veće rijeke i planine oko kojih su se naselili preci Crnogoraca i drugi Južni Sloveni
- opišu uslove u kojima su nastale prve južnoslovenske države
- razlože odnose između makedonskih Slovena i Dukljana – Zečana
- vrednuju proglašenje Dukljanskoga Kraljevstva kao prvoga među Južnim Slovenima
- znaju glavne vladare dinastije Vojislavljevića
- znaju o značaju Barske bitke za utemeljenje i trajanje Dukljanskoga Kraljevstva
- znaju osnovne činjenice o vlasti Nemanjića nad Zetom.

III Evropa u poznom srednjem vijeku (XII-XV)

NNZ

Učenici/učenice treba da:

- opišu razvoj feudalizma u Evropi od XII do XV vijeka
- prepričaju i ilustruju uslove u kojima nastaju gradovi
- razlikuju društveno uređenje u ranome, razvijenome i poznome feudalizmu
- prepoznaju početke građanske civilizacije u poznome feudalizmu
- prepoznaju osmanlijski pohod na Balkan i Evropu
- prepoznaju ulogu crkve na Istoku i Zapadu.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- imenuju političku, ekonomsku i pravnu strukturu feudalnih društava
- analiziraju uspon trećega staleža i početke građanske civilizacije

- kritički procjenju suštinu staleške monarhije
- imenuju karakteristike humanizma i rane renesanse
- pronadu sličnosti i razlike vizantijskoga društva i države zapadne Evrope
- povežu crkvene razlike s političkim prilikama u Evropi XII–XV vijeka.

Zeta-Crna Gora od sredine xiv do kraja xvii vijeka**NNZ**

Učenici/učenice treba da:

- znaju osnovne podatke o zetskoj državi
- imenuju Balšiće i njihovu ulogu na Balkanu
- opišu nastanak i značenje imena *Crna Gora*
- istaknu bitne događaje u Srbiji od kraja XIV do kraja XVII vijeka, hrvatske, bosanske i albanske istorije u ovome periodu
- opišu ustrojstvo Otomanskoga Carstva
- znaju osnovne podatke o Crnojevićima
- navedu značajne kulturne spomenike srednjega vijeka.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- znaju glavne činjenice o postojanju države Zete
- znaju o ulozi Balšića na Balkanu
- upućeni su u nastanak i značenje imena *Crna Gora*
- istaknu bitne događaje u Srbiji od kraja XIV do kraja XVII vijeka, hrvatske, bosanske i albanske istorije u ovome periodu
- opišu ustrojstvo Otomanskoga carstva
- znaju osnovne podatke o Crnojevićima
- vrednuju društvene i kulturne prilike u Crnoj Gori u doba Crnojevića
- nabroje kulturno-istorijske spomenike iz doba Balšića i Crnojevića
- hronološki navedu pad balkanskih država pod otomansku vlast.

VIII razred:**I Novi vijek****NNZ**

Učenici/učenice treba da:

- navedu najznačajnija tehnička, naučna i geografska otkrića u XV, XVI i XVII vijeku
- navedu prve građanske revolucije u svijetu
- odrede ustrojstvo Osmanskoga Carstva od XV do kraja XVIII vijeka
- shvate proces propadanja feudalizma i nastanka građanske epohe
- rezimiraju položaj Južnih Slovena u periodu od XV kraja XVIII vijeku

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- definišu elemente po kojima se u strukturi života razlikuje novi vijek od srednjega vijeka
- analiziraju osmanski feudalizam i vojno ustrojstvo
- definišu renesansu
- definišu reformaciju i njene religijske i političke posljedice
- analiziraju prosvjetiteljski pokret.

II Crna Gora od 1698. do 1851. godine

NNZ

Učenici/učenice treba da:

- navedu specifičnosti crnogorskoga društva u odnosu na njene sušede u XVIII i prvoj polovini XIX vijeka
- razlažu crnogorsko-osmanske sukobe u XVIII i prvoj polovini XIX vijeka
- navedu karakteristike vlasti vladika Danila, Save, Vasilija, Petra I i Petra II Petrovića
- prepoznaju period vlasti Šćepana Maloga
- opišu crnogorsku borbu za slobodu
- navedu prve organe državne vlasti u Crnoj Gori u doba Petra II.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- znaju o Opšt crnogorskome zboru
- navedu okolnosti ukidanja Pečke patrijaršije
- prepoznaju značaj Zakonika opšćeg crnogorskog i brdskog
- znaju o privremenome ujedinjenju Crne Gore i Boke

- znaju o sjedinjavanju Crne Gore i Brda.

III Svijet od kraja XVIII vijeka do početka Prvoga svjetskog rata

NNZ

Učenici/učenice treba da:

- objasne nastanak modernoga građanskog društva
- povežu pojam „građanin“ s Francuskom buržoaskom revolucijom
- znaju osnovne činjenice o Prvoj i Drugoj industrijskoj revoluciji
- znaju razloge izbijanja Revolucije 1848. godine
- navedu elemente istorije Srbije, Bosne i Hrvatske od početka XIX vijeka do početka Prvoga svjetskog rata.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- opišu razvoj Srbije od Karađorđa do Prvoga svjetskog rata
- opišu okolnosti nastanka države Albanije
- opišu stanje u Hrvatskoj i Bosni od početka 19. vijeka do kraja Prvoga svjetskog rata
- opišu političke i društvene prilike u Evropi od Francuske revolucije do kraja Prvoga svjetskog rata.

IV Crna Gora od 1852. do 1914. godine

NNZ

Učenici/učenice treba da:

- razlikuju period Vladikata i Knjaževine
- znaju osnovne podatke o Zakoniku Danila I
- opišu karakteristike vladavine Nikole I
- navedu značajnije bitke iz Veljega rata (1876–1878)
- izvedu zaključak o društveno-ekonomskim prilikama u Crnoj Gori od 1878. do 1918. godine
- pojasne važnost međunarodnoga priznanja Crne Gore na Berlinskome kongresu
- problematizuju status muslimana u Crnoj Gori nakon 1878. godine
- preispitaju stanje u Crnoj Gori nakon donošenja Ustava 1905. godine
- znaju o Ustavu Sinoda Crnogorske pravoslavne crkve
- znaju o proglašenju Kraljevine Crne Gore

- navedu razloge stupanja Crne Gore u Prvi i Drugi balkanski rat i glavne borbe crnogorske vojske.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- znaju o izgradnji institucija Knjaževine Crne Gore u vrijeme knjaza Danila I
- povežu crnogorski Velji rat s međunarodnim priznanjem Crne Gore
- naprave kraći rad o društveno-ekonomskim i kulturnim prilikama u Crnoj Gori 1878–1918. godine
- znaju o položaju muslimana u Crnoj Gori
- procjenjuju značaj Bogišićeva Imovinskog zakonika
- procjenjuju značaj donošenja Ustava Knjaževine Crne Gore
- poznaju podatke o počecima parlamentarizma u Crnoj Gori nakon 1905. godine
- sintetizuju učešće Crne Gore u balkanskim ratovima.

IX razred:**I Svijet od početka Prvoga do početka Drugoga svjetskog rata****NNZ**

Učenici/učenice treba da:

- imenuju uzroke i povod za izbijanje Prvoga svjetskog rata
- znaju osnovne podatke o ratištima Prvoga svjetskog rata i Evropi
- pokazuju na karti najvažnije frontove u Prvome svjetskom ratu
- navode najznačajnije posljedice Prvoga svjetskog rata
- povežu događaje iz Prvoga svjetskog rata s radom na ujedinjenju Južnih Slovena
- pojasne osnovne odlike građanske demokratije
- znaju o Oktobarskoj revoluciji i nastanku socijalističkoga Sovjetskog Saveza
- znaju o osnovnim promjenama na političkoj karti Evrope
- uočavaju značaj uspona Amerike i promjene u Japanu, Kini i Africi
- rezimiraju karakteristike totalitarnih sistema – fašizam, nacizam.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- pronađu sličnosti i razlike između zemalja građanske demokratije i zemalja socijalizma

- uoče karakteristike autoritarnih i totalitarnih sistema u Evropi i svijetu
- opišu osnovna ekonomske i politička protivrječja u zemljama zapadne demokratije
- opišu Veliku ekonomsku krizu i njene posljedice.

II Crna Gora i jugoslovenske zemlje od početka Prvog do početka Drugoga svjetskog rata

NNZ

Učenici/učenice treba da:

- navedu razloge stapanja Crne Gore u Prvi svjetski rat
- navedu glavne ratne operacije crnogorske vojske
- navedu glavne ratne operacije srpske vojske
- poznaju okolnosti nestanka Kraljevine Crne Gore
- razvrstaju po značaju argumente vezane za ujedinjenje Južnih Slovena
- pojasne najznačajnije činjenice o stvaranju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca
- opišu i ilustruju položaj Crne Gore u Kraljevini SHS
- uoče osnovne odlike privrednoga i kulturnoga života Kraljevine Jugoslavije.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- kritički procijene istorijske činjenice koje su dovele do ujedinjenja Južnih Slovena i stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca
- problematizuju politički, privredni i kulturni razvoj Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca
- analiziraju položaj Crne Gore u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

IV Drugi svjetski rat i savremeni svijet

NNZ

Učenici/učenice treba da:

- imenuju uzroke i povod za izbijanje Drugoga svjetskog rata
- nabroje i demonstriraju na karti najznačajnije frontove Drugoga svjetskog rata
- prepričaju svojim riječima neku od najznačajnijih bitaka Drugoga svjetskog rata
- opišu glavne posljedice Drugoga svjetskog rata
- opišu u osnovnim crtama političku istoriju svijeta od kraja Drugoga svjetskog rata
- imenuju odlike razvoja zapadne demokratije

- opišu uspon i pad socijalizma kao svjetskoga procesa
- opišu politički i ekonomski položaj zemalja trećega svijeta.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- preispitaju uzroke i povod za izbijanje Drugoga svjetskog rata
- prosude o važnosti najvećih frontova u Drugome svjetskom ratu
- kritički se odrede prema glavnim posljedicama Drugoga svjetskog rata
- preispitaju uzroke i posljedice tzv. hladnoga rata
- poznaju osnovne uzroke krize i pada socijalističkih sistema
- zaključuju o pozitivnim i negativnim stranama globalizacije.

V Crna Gora i Jugoslavija u Drugome svjetskom ratu**NNZ**

Učenici/učenice treba da:

- opišu napad fašističkih zemalja na Kraljevinu Jugoslaviju
- uoče faktore brze kapitulacije jugoslovenske vojske
- demonstriraju na karti okupacionu podjelu teritorije Kraljevine Jugoslavije
- navedu osnovne motive otpora naroda Jugoslavije
- opišu najznačajnije bitke Drugoga svjetskog rata na jugoslovenskome ratištu
- opišu osnovne ratne operacije Narodnooslobodilačke vojske
- shvate značaj i specifičnosti Trinaestojulskoga ustanka u Crnoj Gori
- navedu činjenice o međunarodnome priznanju DFJ
- ilustruju u čemu se sastoji doprinos Jugoslavije u pobjedi nad fašizmom
- shvate značaj doprinosa Crne Gore i crnogorskih partizana pobjedi nad fašizmom
- shvate karakter nacionalne izdaje i kolaboracije četnika, ustaša, Muslimanske milicije, slovenačke Bijele i Plave garde, makedonskih verhovista i albanskih balista.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- analiziraju uz pomoć istorijske karte okupacionu podjelu teritorije Kraljevine Jugoslavije

- ocijene značaj partizanskoga ustanka i stvaranja Narodnooslobodilačke vojske
- ocijene značaj jugoslovenskoga ratišta u Drugome svjetskom ratu
- analiziraju istorijski značaj Trinaestojulskoga ustanka za obnovu crnogorske državnosti
- interpretiraju tok završnih borbi za oslobođenje Jugoslavije
- definišu doprinos Jugoslavije u pobjedi nad fašizmom
- vrednuju doprinos crnogorskih partizana u jugoslovenskoj pobjedi nad fašizmom
- ocijene značaj stvaranja Narodne Republike Crne Gore i njezina uključivanja u jugoslovensku federaciju.

VI Crna Gora u Jugoslaviji i nastanak nezavisne Crne Gore

NNZ

Učenici/učenice treba da:

- definišu političku organizaciju socijalističke Jugoslavije
- opišu ekonomski i kulturni razvoj SFRJ
- uoče položaj SFRJ u svijetu
- analiziraju politički položaj Republike Crne Gore u SFRJ
- analiziraju krizu i slom Jugoslavije
- poznaju osnovne razloge državnoga osamostaljenja Crne Gore
- analiziraju put Crne Gore u EU.

VNZ

Učenici/učenice treba da:

- opišu istorijsku vrijednost postojanja socijalističke Jugoslavije
- definišu osnovne slabosti i uzroke sloma socijalističkoga sistema
- analiziraju glavna protivurječja jugoslovenske federacije
- analiziraju poziciju Crne Gore u SR Jugoslaviji i Državnoj zajednici sa Srbijom
- uoče vrijednost nezavisnosti Crne Gore
- na novim primjerima obrazlože nužnost procesa globalizacije.

8. NAČINI PROVJERE ZNANJA I STRUČNE OSPOSOBLJENOSTI

Provjera i ocjenjivanje znanja najvažnija je i najoštetljivija faza vaspitno-obrazovnog rada nastavnika/nastavnice. Traži mnogo znanja ne samo iz struke, nego, prije svega, iz metodike nastave predmeta, didaktike i psihologije. Od nastavnikova/nastavničina vrednovanja znanja učenika/učenica zavisi hoće li znanje ostati samo na ravni reprodukcije ili će učenici/učenice pokušati da materiju razumiju, a znanje

upotrijebe za rješavanje zadataka u školi i u svakodnevnome životu. Prilikom provjeravanja i ocjenjivanja nastavnik/nastavnica stiče povratnu informaciju o vrijednostima i stavovima učenika/učenica i utiče na njih. Provjeravanje znanja učenika/učenica za nastavnike/nastavnice ujedno je i barometar sopstvene uspješnosti u nastavi. Provjeravanje i ocjenjivanje se obavlja usmeno i pisano.

Elementi provjeravanja i ocjenjivanja znanja

U fazi provjeravanja i ocjenjivanja pored osnovnih znanja (prepoznavanje, obnavljanje, opisivanje istorijskih događaja i pojava) potrebno je razvijati i sposobnosti i vještine, a pritom je potrebno poštovati individualne razlike.

Saopštavanje:

- izlaganje stečenih informacija (znanja) u usmenoj, pismenoj ili grafičkoj formi
- razvijati sposobnost/vještinu razdvajanja bitnih informacija od nebitnih o određenome istorijskom događaju
- u usmenom ili pismenom obliku pravilno upotrijebiti osnovnu terminologiju o istorijskome događaju
- uz pomoć različitih nastavnih pomagala (karte, tekst, slike) sakupiti informacije o određenome istorijskom događaju, povezati ih u logičnu cjelinu i o njima usmeno ili pisano izlagati.

Sposobnost sagledavanja vremenskih i prostornih istorijskih pojava:

- sakupiti i srediti podatke o određenome istorijskom periodu ili događaju u pravilnome redosljedu
- potražiti istovremene istorijske događaje i pojave u određenome periodu
- orijentisati se na istorijskoj karti.

Istorijsko razmišljanje:

- razlikovati uzroke i posljedice istorijskih događaja
- uporediti istovjetne pojave ili događaje i zapisati sličnosti ili razlike
- na osnovu stečenih istorijskih znanja o određenim pojavama ili događajima reći svoje mišljenje o značaju konkretnoga događaja.

Pismena provjera znanja obavlja se najčešće objektivnim tekstovima koji pokrivaju sve nivoe zahtjevnosti. Učenici/učenice moraju biti unaprijed upoznati s kriterijumima i usmenoga i pismenoga ocjenjivanja. Ocjenjivanje je brojčano, u skladu sa Zakonom o osnovnom vaspitanju i obrazovanju, a prema standardima koje određuju deskriptori nivoa znanja.

9. RESURSI ZA REALIZACIJU

9.1. Materijalni uslovi, standardi i normativi za nastavu istorije u osnovnim školama

Za kvalitetno i efikasno izvođenje nastave istorije neophodna je specijalizovana učionica. U učionici na raspolaganju moraju biti različiti udžbenici, priručnici, didaktička pomagala i audio-vizuelna sredstva. Učionica mora imati kompletne zidnih istorijskih i geografskih karata.

Potrebna audio-vizuelna sredstva jesu:

- grafoskop
- dija projektor
- televizijski prijemnik
- video-rikorder
- internet.

Pored udžbenika preporučenih od strane Ministarstva prosvjete i nauke Republike Crne Gore, nastavnici/nastavnice su slobodni/slobodne da u nastavi koriste i druge metode i priručnike za ostvarivanje ciljeva predviđenih programom.

9.2. Okvirni spisak literature i drugih izvora

Literatura za učenike/učenice:

- Milada Kasumović
- Goran Marković Istorija za V razred, Podgorica, 2001.
- Radovan Popović
- Dragan Miranović Istorija za VI razred, Podgorica, 2002.
- Jasmina Đorđević
- Radovan Popović Istorija za VII razred, Podgorica, 2002.
- Slavko Burzanović
- Jasmina Đorđević Istorija za VIII razred, Podgorica, 2002.
- Slavko Vukčević
- Milada Kasumović
- Goran Marković Istorija za I razred gimnazije, Podgorica, 2002.
- Radovan Popović
- Dragan Miranović
- Dragoje Đokić Istorija za II razred gimnazije, Podgorica, 2003.

- Đorđije Borozan
 - Saša Knežević
 - Sait Šabotić
- Istorija za III razred gimnazije, Podgorica, 2003.
- Šerbo Rastoder
 - Radoje Pajović
 - Zvezdan Lakić
- Istorija za IV razred gimnazije, Podgorica, 2003.

Literatura za nastavnike/nastavnice

1. *Oksfordska istorija Grčke i helenističkog sveta* (priredili: Džon Bordman, Džasper Griffin i Ozvin Miri), Clio, Beograd, 1999.
2. *Oksfordska istorija rimskog sveta* (priredili: Džon Bordman, Džasper Griffin i Ozvin Miri), Clio, Beograd, 1999.
3. *Oksfordska istorija srednjovekovne Evrope*, priredio: Džordž Holms, Clio, Beograd, 1998.
4. Sidni Peinter, *Istorija srednjeg veka (284–1500)*, Clio, Beograd, 1997.
5. Helmut G. Kenigsberger, Džeri K. Boulter, Džordž L. Mouz, *Evropa u XVI veku*, Clio, Beograd, 2002.
6. Donald H. Penington, *Evropa u XVII veku*, Clio, Beograd, 2002.
7. Metju S. Anderson, *Evropa u XVIII veku*, Clio, Beograd, 2002.
8. Hari Herder, *Evropa u XIX veku*, Clio, Beograd, 2002.
9. Dragoljub R. Živojinović, *Uspon Evrope (1450–1789)*, Beograd, 1995.
10. Čedomir Popov, *Građanska Evropa 1770–1871, Osnovi evropske istorije XIX veka*, knj. I, *Politička istorija Evrope*, knj. II, Matica srpska, Novi Sad, 1989.
11. Pol Kenedi, *Uspon i pad velikih sila, Ekonomska promjena i ratovanje 1500–2000*, CID, Podgorica, 1999.
12. *Istorija Osmanskog carstva*, priredio Rober Mantran, Clio, Beograd, 2002.
13. M. Peri, *Intelektualna istorija Evrope*, Clio, Beograd, 2000.
14. Džon M. Roberts, *Evropa 1880–1945*, Clio, Beograd, 2002.
15. Erik Hobsbaum, *Doba ekstrema, Istorija kratkog dvadesetog veka 1914–1991*, Dereta, Beograd, 2002.
16. A.Mitrović, *Vreme netrpeljivih, Politička istorija velikih država Evrope 1919–1939*, CID, Podgorica, 1998.
17. F. Fire, *Prošlost jedne iluzije, Komunizam u dvadesetom vijeku*, Beograd, 1996.
18. Mihail Geler, Aleksandar Negrič, *Utopija na vlasti, Istorija Sovjetskog Saveza*, CID, Podgorica, 2000.
19. Ernst Nolte, *Fašizam u svojoj epohi*, Prosveta, Beograd, 1990.
20. Stevan K. Pavlović, *Istorija Balkana*, Clio, Beograd, 2001.
21. Filip Longvort, *Stvaranje Istočne Evrope*, Clio, Beograd, 2002.

22. Volter Laker, *Istorija Evrope 1945–1992*, Beograd, 1999.

Crna Gora

1. Radoslav Rotković, *Odakle su došli preci Crnogoraca*, MontEdit, Podgorica, 2000.
2. Božidar Šekularac, *Crna Gora u doba Vojislavljevića*, Obod, Cetinje, 2007.
3. Žarko Šćepanović, *Kratka istorija Crne Gore (Od najstarijih vremena do 1796)*, CID, Podgorica, 2002.
4. Živko Andrijašević, *Kratka istorija Crne Gore 1946–1918*, Conteco, Bar, 2000.
5. Jagoš Jovanović, *Istorija Crne Gore*, Podgorica, 1995.
6. *Istorija Crne Gore I–III*, Titograd, 1975.
7. Dragoje Živković, *Istorija crnogorskog naroda I–III*, Cetinje, 1991–1997.

10. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/NASTAVNICA I STRUČNIH SARADNIKA/SARADNICA

Istoriju u osnovnoj školi može predavati osoba sa stečenim visokoškolskim obrazovanjem: diplomirani istoričar/istoričarka i profesor/profesorica istorije i geografije, kao i nastavnik/nastavnica istorije i geografije (240 ECTS).

* Za izradu ovoga nacrtu programa komisija je koristila iskustva Slovenije, Francuske i Danske.

CIP – Каталогизација у публикацији

Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње